

VAN VERDEELDE NAAR
GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID

Hybridisering van het onderwijs

Door maatschappelijke en technologische ontwikkelingen moeten opleidingen steeds sneller veranderen. Dit maakt het lastig om de aansluiting tussen opleiding en bedrijf te behouden. Hybride leeromgevingen bieden daar een mogelijke oplossing voor. Een hybride leeromgeving vraagt echter om goede samenwerking tussen alle betrokkenen zoals: docenten, professionals, beleidsmakers en studenten. Om het gesprek tussen deze partijen op gang te brengen, kan de Delphi-methode worden ingezet. De methode helpt de betrokkenen om gezamenlijk te bedenken hoe een hybride leeromgeving kan worden gerealiseerd. Waarom zijn hybride leeromgevingen eigenlijk een mogelijke oplossing voor aansluitingsproblematiek? En hoe kan de Delphi-methode helpen bij het proces van hybridisering? [ANKE KOLVOORT, MARC COENDERS](#)

AANSLUITINGSPROBLEMATIEK

Beroepen veranderen steeds sneller onder de invloed van maatschappelijke en technologische vooruitgang. Ook speelt technologie vaker een rol in beroepen die daar oorspronkelijk niet mee in aanraking kwamen. Van beroepsopleidingen wordt verwacht dat zij meebewegen met deze veranderingen. Doordat de school en het bedrijf veelal fysiek van elkaar gescheiden zijn, is er vaak weinig tijd voor interactie tussen onderwijs en praktijk. Het gevaar bestaat dat docenten, wanneer zij zich niet regelmatig in de praktijk bevinden, geen goed beeld hebben van de actuele werkprocessen en de technologische ontwikkelingen. Als gevolg hiervan kan de inhoud, werkwijze en apparatuur van opleidingen achterlopen op de praktijk.

Daarnaast heeft de scheiding van school- en beroepspraktijk invloed op het leren van de student. In de schoolpraktijk ligt de nadruk op het verwerven van kennis, vaardigheden en houdingen, zowel beroepsgericht als in

de algemene zin (rekenen, Nederlands, Engels, 21-eeuwse vaardigheden). In de beroepspraktijk ligt de nadruk op het krijgen van inzicht in het werkproces. De student leert de mensen kennen die zich in en rond het bedrijf bevinden en gaat zelf onderdeel uitmaken van dit collegiale netwerk. Hij of zij leert welke beroepshouding bij deze positie in het netwerk komt kijken. Het is voor studenten vaak lastig om de verbinding te maken tussen het leren op school en in het bedrijf. De verschillende soorten kennis en vaardigheden, die los van elkaar worden aangeboden, moet de student zelf aan elkaar zien te koppelen.

Wanneer de school losstaat van het werkveld, betekent dit dat een student zich in twee verschillende werelden begeeft. Het is geen vanzelfsprekendheid dat de student dat wat op school geleerd wordt een-op-een kan toepassen in de praktijk. Daarnaast komt de theorie die op school wordt behandeld vaak niet op hetzelfde moment aan bod in de praktijk. Tegen de tijd dat de student eindelijk de kans

EEN HYBRIDE LEEROMGEVING VRAAGT OM INTENSIEVE SAMENWERKING TUSSEN OPLEIDINGEN EN BEDRIJVEN EN/OF INSTELLINGEN

krijgt om de theorie toe te passen, is de kennis al weggezaakt.

HYBRIDE LEEROMGEVING

Een mogelijk oplossing voor deze aansluitingsproblematiek is de hybride leeromgeving. In een hybride leeromgeving worden de verschillende vormen van leren qua plaats en tijd bij elkaar gebracht. Er worden elementen uit de praktijk van het onderwijs en het bedrijf samengevoegd tot een nieuwe opzichzelfstaande praktijk (Cremers et al., 2016). Met opzichzelfstaand wordt bedoeld dat er niet langer sprake is van een fysieke scheiding tussen opleiding en bedrijf. De leeromgeving kan plaats krijgen in (een deel van) de school, (een

deel van) het bedrijf of op een geheel nieuwe locatie. In een hybride leeromgeving zijn zowel docenten, medewerkers als studenten aanwezig. Er worden 'ingrediënten van verschillende contexten gecombineerd tot iets nieuws en onbekends' (Bakker & Akkerman, 2016). Een hybride leeromgeving heeft zijn eigen doelen, verantwoordelijkheden en leermogelijkheden ten opzichte van de originele praktijken.

In een hybride leeromgeving vormen ervaringen die worden opgedaan met authentieke werkzaamheden het uitgangspunt voor het leren en de begeleiding van het leren (Bouw, Zitter & De Bruijn, 2019). Theoretische kennis en vakvaardigheden worden aangeboden op het moment dat de student deze nodig heeft bij de werkzaamheden in het bedrijf. Opleidingen die de stap richting hybridisering hebben gezet ervaren verschillende voordelen van deze manier van werken. Ten eerste is de relatie tussen theorie en praktijk voor studenten duidelijker. Studenten begrijpen beter waarom zij

theoretische kennis leren. De studenten ervaren een 'nood' om zich kennis eigen te maken. Ten tweede wordt in een hybride leeromgeving meer geleerd door te doen, wat mogelijk beter aansluit bij de leerstijl van mbo-studenten. Studenten in een hybride leeromgeving doen meer praktijkervaring op. Dit levert leerwinst op doordat deze ervaringen het uitgangspunt vormen voor reflectie en begeleiding. Studenten hebben hierdoor meer mogelijkheden om zich een gewenste beroepshouding eigen te maken. Ten derde biedt de vermindering van klassikale lessen mogelijkheden om het onderwijs te personaliseren en te flexibiliseren. Studenten kunnen de opleiding in hun eigen tempo doorlopen, waardoor het ook mogelijk wordt om een opleiding versneld af te ronden. Daarnaast kan er worden ingespeeld op de individuele leervragen van studenten.

SAMENWERKING

Een hybride leeromgeving vraagt om intensieve samenwerking tussen »

opleidingen en bedrijven en/of instellingen. Samenwerking tussen het onderwijs en het werkveld is vaak lastig. Cultuurverschillen, verschillende werkwijzen, andere prioriteiten en afwijkende roosters zorgen er voor dat de samenwerking tussen opleiding en bedrijf niet altijd soepel verloopt. De verschillen tussen onderwijs en werkveld worden ook wel 'grenzen' genoemd. Grenzen tussen de opleiding en de praktijk worden vaak als hinderlijk gezien, terwijl ze ook als mogelijkheid kunnen dienen om te leren voor alle betrokken partijen (Bakker & Akkerman, 2014). Wanneer men probeert om verschillende praktijken op elkaar af te stemmen, wordt er ook wel gesproken van 'boundary crossing'.

Naast docenten en leermeesters zijn er ook andere betrokkenen die op de grens tussen onderwijs en werkveld opereren. Studenten krijgen een steeds

belangrijkere plaats toebedeeld in het ontwerpen van het eigen leerproces, omdat zij veelvuldig de grens oversteken. Daarnaast zijn ook het management, de school, de gemeente en overige beleidsmakers vaak betrokken bij het vormgeven van opleidingen. De dialoog die tussen deze betrokkenen plaatsvindt is in veel gevallen niet gestructureerd. Bovendien kunnen goede intenties en afspraken op een bepaald schaalniveau niet vanzelfsprekend worden omgezet naar een operationeel niveau. Hybride vormen van onderwijs raken het hele onderwijssysteem. Een randvoorwaarde voor hybridisering is dan ook dat samenwerking tussen verschillende betrokkenen wordt gecoördineerd.

DELPHI-METHODE

Om alle betrokkenen een stem te geven bij het opzetten of verbeter

ren van een hybride leeromgeving, kan gebruik worden gemaakt van de Delphi-methode. De Delphi-methode is een onderzoeksmethode die oorspronkelijk is ontwikkeld om experts een gemeenschappelijk standpunt te laten formuleren ten aanzien van toekomstige gebeurtenissen (Kieft, 2011). In het geval van een beroepsopleiding kan er worden geprobeerd overeenstemming te bereiken over de inhoud van de opleiding, de locatie waar de opleiding plaats gaat krijgen en de verschillende rollen van betrokkenen in de leeromgeving.

Bij het gebruik van de Delphi-methode worden er in meerdere rondes gegevens (ervaringskennis, verwachtingen, perspectieven) verzameld ten aanzien van het gekozen punt van ontwikkeling. In de eerste ronde worden de meningen van de verschillende betrokkenen verzameld door

advertentie

MEER LEREN OVER LEREN?

Ben je een ervaren docent in het beroepsonderwijs en wil je meer uit jezelf en je carrière halen? Dan biedt de masteropleiding Professioneel Meesterschap of de masteropleiding Pedagogiek aan de Hogeschool van Amsterdam daarvoor een uitgelezen kans.

Je verdiept je in actuele onderwijskundige theorieën en leert een voortrekkersrol te spelen bij onderwijsvernieuwing. Lastig te combineren? We bieden een flexibel programma in deeltijd en wat je leert kun je direct in de praktijk toepassen. Meld je online aan voor een voorlichtingsbijeenkomst of voor een vrijblijvend intakegesprek.

CREATING TOMORROW

HVA.NL/MASTEREDUCATION

middel van (telefonische) interviews. De ideeën van de betrokkenen worden uitgewerkt, bijvoorbeeld in de vorm van verschillende toekomstscenario's. Deze scenario's worden in de tweede ronde, bijvoorbeeld per email, aan de betrokkenen voorgelegd. Hierdoor krijgen zij

DE DELPHI-METHODE REIKT EEN WERKWIJZE AAN WAARIN IEDEREEN ZIJN BIJDRAGE KAN LEVEREN

de mogelijkheid om hun standpunt te herzien of aan te scherpen. Tot slot wordt er een rondetafelgesprek georganiseerd om tot een gemeenschappelijk standpunt te komen ten aanzien van de beoogde ontwikkeling. Doordat alle betrokkenen eigenaar zijn van de toekomstscenario's biedt dit een goed uitgangspunt voor een constructieve dialoog. Afhankelijk van de complexiteit van het verandervraagstuk kunnen er meerdere groepsinterviews worden geïnitieerd om overeenstemming te bereiken. Wanneer overeenstemming is bereikt, wordt het gewenste idee

Voorbeelden

Voor inspirerende voorbeelden van hybride leeromgevingen zie:

- > *De TechniekFabriek, ROC van Twente en ROC van Amsterdam:* <https://bit.ly/2UIrrQd> (artikel)
- > *Fieldlabs, ROC van Amsterdam en ROC van Flevoland:* <https://bit.ly/2TVCUiW> (eigen website)
- > *FLOTT, facilitaire- & techniekopleidingen, MBO Life Sciences & Friesland College:* <https://bit.ly/2Tgur16> (artikel)
- > *Middelbare Horeca School, Koning Willem I College:* <https://bit.ly/2Y66TDb> (video)
- > *Opleiding journalistiek, Hogeschool Utrecht:* <https://bit.ly/2UJ5FKW> (krantenartikel)

uitgewerkt en teruggekoppeld naar de betrokkenen.

Met de keuze voor de Delphi-methode wordt de hybridisering van de beroepsopleiding al een beetje op gang gebracht. Het vergelijken van de verschillende toekomstscenario's zorgt er voor dat men gaat nadenken over de haalbaarheid van de beoogde hybride leeromgeving. Mensen krijgen al ideeën over het realiseren van een scenario. Het verzamelen van uiteenlopende standpunten en opstellen van toekomstscenario's helpt alle betrokkenen om over de grenzen van hun eigen praktijk heen te kijken. Dit kan dienen als een leermoment voor alle betrokkenen doordat er kennis wordt opgedaan over elkaars praktijken. Daarnaast kan het een eerste kennismaking zijn met het ontwerpen van leeromgevingen. Hierdoor heeft de Delphi-methode de potentie om een veranderproces op gang te brengen dat over organisatiegrenzen heen gaat.

CONCLUSIE

Veel opleidingsteams willen wel samen met partners uit het werkveld onderwijs ontwikkelen en uitvoeren. Een goed proces is daarbij belangrijk. Contacten zouden niet alleen via opleidingsmanagers moeten lopen, ook de bijdrage van docenten is van belang. Zij beschikken immers over de pedagogisch-didactische kennis die nodig is voor het opleiden van studenten. De Delphi-methode reikt een werkwijze aan waarin iedereen zijn bijdrage kan leveren. Het is een methode waarin de kennis en belangen van uiteenlopende partijen wordt verzameld en benut. Het leuke is dat in dat proces al een vorm van boundary crossing plaatsvindt. Deelnemers worden uitgedaagd elkaars perspectieven te verkennen en een proces van geven en nemen in te gaan. Het eindproduct, de gezamenlijke visie op hybride onderwijs, is een 'grensobject' om volgende stappen mee te gaan zetten. Een grensobject continueert het proces van gezamenlijk ontwerpen en ontwikkelen, doordat mensen het

Referenties

- > Bakker, A., & Akkerman, S.F. (2014). *Leren door boundary crossing tussen school en werk. Pedagogische studiën*, 91, p. 8-23.
- > Bakker, A., & Akkerman, S. (2016). *Het leerpotentieel van grenzen: een theoretische basis*. In Bakker, A., Zitter, I., Beauseaert, S., & De Bruijn, E. (Red.), *Tussen opleiding en beroepspraktijk: Het potentieel van boundary crossing* (p. 10-25). Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- > Bouw, E., Zitter, I., & de Bruijn, E. (2019). *Characteristics of learning environments at the boundary between school and work – A literature review*. *Educational Research Review*, 26(1), 1-15.
- > Cremers, P. H. M., Wals, A. E. J., Wesselink, R., & Mulder, M. (2016). *Design principles for hybrid learning configurations at the interface between school and workplace*. *Learning Environments Research*, 19(3), 309-334.
- > Kieft, M. (2011). *De Delphi-methode nader bekeken. Informatie over Participatieve Methoden*. Nijmegen: Samenspraak Advies.

er terugkerend over hebben en er mee aan de slag gaan. Door de uiteenlopende inbreng voelt iedereen zich er eigenaar van. Met een beetje structuur blijkt het vaak lastige proces van de hybridisering een stuk aangenamer. De Delphi-methode is een manier om gezamenlijk een hybride onderwijsvorm te geven waar alle betrokkenen zich verantwoordelijk voor voelen. ■

ANKE KOLVOORT IS ZELFSTANDIG ONDERWIJSKUNDIG ADVISEUR, ANKE@KOLVOORT.EU, MARC COENDERS IS LECTOR WENDBAAR VAKMANSCHAP AAN NHL STENDEN HOGESCHOOL

DIT ARTIKEL IS GEBASEERD OP EEN SCRIPTIE-ONDERZOEK IN HET KADER VAN DE MASTER ONDERWIJSWETENSCHAPPEN AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM. DE SCRIPTIE IS TE LEZEN OP: [HTTPS://BIT.LY/2FLO1J8](https://bit.ly/2FLO1J8)